

Sygn. akt I CSK 132/11

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 grudnia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Marian Kocon (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Strzelczyk

SSN Bogumiła Ustjanicz

w sprawie z powództwa M. G.

przeciwko Przedsiębiorstwu Budownictwa Elektroenergetycznego E.

W. Spółce z o.o. w W.

o ustalenie istnienia prawa,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 1 grudnia 2011 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 23 września 2010 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 23 września 2010 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację powoda M. G. od wyroku Sądu Okręgowego, który oddalił żądanie powoda ustalenia, że przysługuje mu prawo własności 1229 udziałów w pozwanej spółce Przedsiębiorstwo Budownictwa Elektroenergetycznego E. W. sp. z o.o. z siedzibą w W., nabytych na podstawie 18 umów zawartych z dotychczasowymi udziałowcami spółki. Sąd Apelacyjny uznał, że te umowy naruszają postanowienia umowy spółki, a zatem stanowią czynności bezskuteczne i to zarówno wobec spółki jak i w stosunkach między stronami. Zgodnie bowiem z § 13 umowy wspólnik mógł być nabywcą udziałów jedynie wtedy, gdy zgłosił zamiar nabycia określonych udziałów i został wskazany przez zarząd jako nabywca. Powód zaś tych wymagań nie spełnił.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego powód zarzucił naruszenie art. 182 k.s.h., art. 63 § 1 k.c. w zw. z art. 2 k.s.h., art. 59 k.c. w zw. z art. 2 k.s.h., art. 65 § 2 k.c. w zw. z art. 2 k.s.h., i wniósł o uchylenie tego wyroku oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie godzi się przypomnieć, że dopuszczalność ograniczenia zbywalności udziałów w umowie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością wynika z art. 182 k.s.h. i art. 353¹ k.c. w zw. z art. 2 k.s.h. Wspólnicy mogą poprzestać na przyjęciu konstrukcji ustawowej z art. 182 § 2 k.s.h. bądź też poszukiwać własnych rozwiązań w granicach swobody kształtowania treści umowy (art. 353¹ k.c. w zw. z art. 2 k.s.h.). W tym ostatnim przypadku jedną z granic swobody wspólników wyznaczy ustawa, w szczególności art. 182 § 1 k.s.h., wyraźnie dopuszczający jedynie ograniczenie zbywalności udziałów, a nie jej wyłączenie. Takie rozwiązanie ustawowe jest zsynchronizowane z art. 57 § 1 k.c. i oznacza w praktyce, że sprzeczne z ustawą będą regulacje umowne bezpośrednio bądź pośrednio wyłączające zbywalność udziałów. Nie chodzi zatem tylko o wyłączenie

zbywalności wprost, ale również o takie ograniczenie zbywalności udziałów, które czyni zbycie nadmiernie utrudnionym (np. zbyt długi termin na wyrażenie zgody przez spółkę na zbycie udziałów bądź na zgłoszenie przez wspólnika chęci nabycia udziałów innego wspólnika). W tym ostatnim przypadku mieści się również regulacja umowna, niedostatecznie precyzyjna, umożliwiająca jednemu z zainteresowanych zablokowanie procedury zezwolenia na zbycie udziałów.

Poza tym, trzeba podkreślić, że wobec różnorodnie regulowanych w umowach spółki z o.o. procedur wprowadzających ograniczenia w zakresie zbywania udziałów nie jest możliwa jednoznaczna ocena skutków prawnych ich naruszenia. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się zróżnicowanie owych skutków, w zależności od tego czy ograniczenie polega na obowiązku uzyskania zgody spółki, zastrzeżeniu prawa pierwokupu bądź pierwszeństwa nabycia udziałów na rzecz pozostałych wspólników (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 lutego 2011 r., III CSK 198/10, niepubl., z dnia 21 listopada 2007 r., II CSK 328/07, niepubl., z dnia 9 lutego 2007 r., III CSK 311/06, niepubl., z dnia 9 lutego 2006 r., V CK 437/05, niepubl. z dnia 12 maja 2004r., III CK 512/02, niepubl., z dnia 29 listopada 2001 r., V CKN 536/00, niepubl., z dnia 7 września 1993 r., II CRN 60/93, OSNC 1994/7-8/159).

W sprawie ocena skutków naruszenia regulacji ograniczającej zbywalność udziałów w pozwanej spółce usuwa się spod kontroli kasacyjnej. Sąd Apelacyjny bowiem nie poczynił niezbędnych ustaleń dla tej oceny. Zaniechał ustalenia, czy procedura z § 13 umowy spółki została zrealizowana względem każdej z umów zbycia udziałów, w szczególności czy pozostali wspólnicy zgłosili zamiar nabycia udziałów w wyznaczonym terminie. Dalej, czy w toku tej procedury doszło do przedłużającej się bezczynności organów spółki. Dopiero ustalenia w tym zakresie dadzą podstawę do oceny, czy wadliwe są umowy zbycia udziałów zawarte przez powoda. Dodać należy, że Sąd Apelacyjny nie określił we właściwy sposób granic podstawy faktycznej powództwa, skoro łączna suma udziałów z kwestionowanych umów nie pokrywa się z liczbą przyjętą przez ten Sąd.

Sąd Apelacyjny zaniechał poczynienia wskazanych ustaleń, gdyż przyjął, że zgodnie z § 13 umowy nabywcą udziałów nie mógł być wspólnik, który nie zgłosił

zarządowi zamiaru nabycia oraz nie został wskazany przez zarząd jako nabywca. Skoro powód nie nabył udziałów w ramach tak rozumianej procedury, umowy zbycia udziałów są bezskuteczne. Takie stanowisko Sądu oznacza, że w § 13 umowy spółki przewidziano wyłączny sposób nabycia udziałów przez wspólnika.

Zasadnie zaś skarżący zarzuca naruszenie art. 65 k.c. w zw. z art. 2 k.s.h., gdyż taka wykładnia § 13 umowy spółki budzi poważne wątpliwości w świetle jego treści, jak też art. 65 k.c., do którego kryteriów Sąd Apelacyjny bezzasadnie zaniechał się odwołać. Paragraf 13 umowy spółki przewidywał, że wspólnik powinien zawiadomić zarząd o zamiarze zbycia udziału, po czym zarząd miał niezwłocznie powiadomić pozostałych wspólników przez ogłoszenie. Wspólnicy mają prawo pierwszeństwa nabycia udziałów, z którego mogą skorzystać przez zgłoszenie zarządowi zamiaru nabycia w ciągu dwóch tygodni od ogłoszenia. Jeśli zgłosi się więcej wspólników, nabywcę wskazuje zarząd. Już z literalnego sformułowania § 13 umowy wynika, że przewidziano w nim jedynie ograniczenie zbywalności udziału w spółce przez zastrzeżenie na rzecz wspólników prawa pierwszeństwa nabycia bądź prawa pierwokupu (jednoznaczne rozstrzygnięcie charakteru prawnego tej konstrukcji, jako przedwczesne, usuwa się spod oceny kasacyjnej). W razie zrealizowania procedury z § 13 umowy wspólnikowi przysługuje prawo pierwszeństwa nabycia bądź pierwokupu zbywanych udziałów. W żadnym razie nie jest uzasadniona wykładnia, że niezrealizowanie procedury z § 13 umowy pozbawia wspólnika w ogóle możliwości nabycia udziału, w szczególności w drodze umowy ze zbywcą bez pośrednictwa spółki. Innymi słowy, zastrzeżenie w umowie spółki prawa pierwszeństwa nabycia udziałów bądź prawa pierwokupu na rzecz wspólników nie oznacza, że wspólnik nie może nabyć udziałów bezpośrednio od innego wspólnika.

Skoro Sąd Apelacyjny wyszedł z odmiennych założeń zaskarżony wyrok nie mógł się ostać. Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).